

קלידוסקופ ישראלי

אמריקה מפוצלת! אנו שומעים ביטוי זה מרוב הפרשנים המנתחים את מדינת ארצות הברית כעת, אך במציאות, כל ארבע השנים האחרונות, כלומר לאחר בחירתו של דונלד טראמפ לנשיא המדינה. בעבר גם מחצית (כמעט) מהמצביעים הצביעו למנצח, והחצי השני (כמעט) - למפסיד, אך הם התחילו לדבר על הפיצול רק עכשיו. למה? אני מניח, מכיוון שהעקרונות, הסיסמאות, תפיסת העולם של המועמדים לנשיאות מתרחקים בהתמדה, הרטוריקה הופכת חדה יותר ויש תחושה של פיצול.

אני לא מדבר על אירועים ספציפיים, הם תוצאה.

זה מסוכן. אני לא מתכוון לנתח את העמדות ותפיסת העולם של הצדדים, זו לא המטרה שלי. הסכנה לאמריקה היא לא שהיא מפוצלת, אלא שהיא מפוצלת לשניים, ממש חצי חצי! במילים אחרות, פילוג, סטייה רצינית בתפיסת עולמם של חלקי האוכלוסייה הללו, יוצר עימות. ועימות מסוכן, הוא תמיד הוביל שוב ושוב לאסונות לאומיים בצורת מלחמות אזרחים. זה מסוכן במיוחד במדינה עם למעלה מ-300 מיליון כלי נשק בידיים פרטיות. אלמנט נוסף של סכנה מוגברת הוא העובדה כי השלטון המרכזי חולק את סמכויותיו עם הממשלות המקומיים, דבר המעודד באופן טבעי לקיחת את העמדה של אחד מהצדדים אל ידי אותו שלטון המקומי.

אבל שוב, אני לא רוצה לנתח את אמריקה בפירוט, זו רק דוגמה לאן יכולים להוביל אותנו **חילוקי דעות לגיטימיים על פי עקרונות הדמוקרטיה.**

המציאות הישראלית שונה לחלוטין, ואותה אני רוצה לנתח. אף ראשית אנסה לתאר.

הניסיון לחלק את תפיסת עולמם של הישראלים לשני חלקים: הימין והשמאל, כפי שעושים בתקשורת, אינו מוצלח, לדעתי. במילים אחרות, לא כל הימניים הם "באותו הצבע" וגם לא כול השמאלנים.

במקום קו הפרדה בתודעה הציבורית, קו הפרדה בכוחות הפוליטיים, יש לנו משהו כמו סטרוקטורה רשתית, שבה קווים רבים ושונים מחלקים את החברה למספר חלקים, בעוד שזו אינה חלוקה בלעדית הדדית: כלומר, כל אדם בחלוקה כזו שייך בו זמנית למספר פלחים. נסתכל אל הקווים אלה.

הקו הראשון נקרא **ציונות**. החברה מחולקת לאלה התומכים במדינת ישראל ולא לה המתנגדים לה או פשוט אינם תומכים ברעיון זה. הראשון הוא רוב ברור, אך עם זאת, במפה הפוליטית של ישראל יש ביטוי "מפלגות ציוניות".

הקו השני הוא קו לאומי. ישראל היא מדינה רב לאומית, בנוסף ליהודים (כ-74% מהאוכלוסייה) יש כאן ערבים (21%), דרוזים, צ'רקסים ומיעוטים קטנים אחרים המרכיבים את שאר האוכלוסייה. בהתאם לכך, ישנן גם מפלגות לאומיות. האוכלוסייה הערבית תומכת בבת אחת בארבע מפלגות לאומיות שונות, מאוחדות לרשימה אחת על מנת לעבור את אחוז החסימה. לשאר המיעוטים אין נציגות מפלגתית בזירה הפוליטית.

הקו השלישי הוא הקו הדתי. ישראל היא בכלל לא מדינה הומוגנית מבחינה דתית. לכאורה 74% מהאוכלוסייה היהודית ו-21% מהערבים מחלקים את המדינה בין יהדות לאסלאם בדומה לקו הלאומי. אבל זה לא המקרה. ראשית, ביחס לדת, האוכלוסיות היהודית והערבית מתחלקות לחילוניות ודתיות. לדוגמה, מתוך ארבע מפלגות ערביות, שתיים עומדות בדרישות האוכלוסייה החילונית. באשר לדת, מלבד האסלאם הסוני, חלק מהאוכלוסייה הערבית (כ-10%) הם נוצרים. החלוקה של האוכלוסייה היהודית עשירה עוד יותר: יש אוכלוסייה חרדית, דתית-לאומית, דתית בינונית (הם מכונים גם "שמירת מסורות") וחילונים. לאוכלוסייה החרדית עצמה יש גם מגוון רחב של ניואנסים דתיים, ולשלוש מהן יש ייצוג ישיר בכנסת. חלוקה נוספת היא סוג היהדות: יהדות אשכנזית או ספרדית (לא נדבר על הגרסאות הרפורמיות והשמרניות של היהדות - זו בעיקר יהדות אמריקה). החלוקה לספרדית

ואשכנזית איננה פורמליות פשוטה, ההבדל בין תנועות אלו זהה לזה של בין אורתודוקסים לקתולים, בכל מקרה - לכל אחד יש בתי כנסת משלה.

קו משותף בין אוכלוסיות חילוניות לדתיות מחלק את המדינה כמעט במחצית. האוכלוסייה החילונית מיוצגת בזירה הפוליטית על ידי שתי מפלגות במגזר היהודי ושתי במגזר הערבי. המחצית הדתית עדיין מחולקת פעמים רבות, ערבית אחת ושש מפלגות יהודיות מייצגות את האוכלוסייה הדתית. כל המפלגות האחרות, שאינן נכללות בייצוג חילוני ודתי ברור, הם מעורבות, כלומר הן מייצגות את כולם על בסיס זה.

הקו הרביעי הוא היחס לסכסוך הערבי-ישראלי. כאן סולם הדעות זורם בצורה חלקה: מדחייה של המדינה היהודית, או מדחייה של אופייה היהודי של ישראל, דרך אלה התומכים בעקרון "שתי מדינות לשני עמים", ולאלה שדוחים את הקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית בכלל. לכל מפלגה פוליטית יש יחס משלה לנושא זה, בהתאם למגוון דעות העם. קו זה אינו עולה בקנה אחד עם אף אחת מהקודמות: הדעות שונות הן במגזר הערבי והן במגזר היהודי.

הקו החמישי הוא כלכלי. קומוניסטים (יש מפלגה כזו), סוציאליסטים, סוציאל-דמוקרטים (סוציאליזם עם "פנים אנושיות"), מפלגות התומכות בכלכלת השוק - כל הספקטרום מיוצג בפרלמנט. וחלוקה זו גם אינה עולה בקנה אחד עם שום דבר אחר.

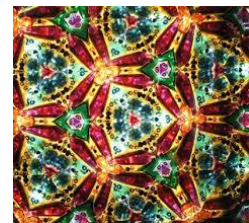
הקו השישי הוא חלוקה לפי עדות. מדינת ישראל הוקמה על ידי קיבוץ גלויות. לכן הקהילות הישראליות, עדות, המתאימות לארץ המוצא (שלהם או של אבות) נושאות, במידה מסוימת, את התרבות והמנטליות של המקומות הללו, ולעתים גם את הפנוטיפ. החלוקה העיקרית היא כמובן אשכנזים וספרדים. כוח נפרד עם ייצוג ישיר בזירה הפוליטית יש לעולים מברית המועצות לשעבר. בעשרים השנים האחרונות נהוג ליצור איזון בין הספרדים ואשכנזים ולכלול נציג הקהילות הרוסיות והאתיופיות ברשימה הפרלמנטרית.

הנה תמונה. במצב פוליטי שכזה, **אין נושא אחד בו יכול להתרחש פיצול של האוכלוסייה הישראלית לשני מחנות מנוגדים**, למעט רק מלחמה, יתר על כן, מלחמה בעלת אופי הגנתי, כלומר כזו שישראל נאלצת לנהל אותה כדי לשמור על קיומה.

כל שאלה אחרת יוצרת תמונה מוזרה בכנסת, בה נוצרות קואליציות משונות מתוך 18 מפלגות המאוחדות ב-13 פלגים פרלמנטריים (בכנסת ה-23). לדוגמא, אני זוכר הצעת חוק שהוגשה לאישור להגבלת פעילויות בלילה של המואזין, מה שיוצר רעש לא מבוטל. כל מי שהתגורר אי פעם בסמוך לשכונות ערביות בערים עם אוכלוסייה מעורבת, שומע אותם באמצע הלילה, קורא למאמינים לתפילה. הצעת חוק שהגישה אחת המפלגות החילוניות סוכלה על ידי המאמצים המשולבים של כל הצירים הדתיים, הערבים והיהודים. היום זה מואזין, ומה החילונים ירצו לאסור מחר?

החלוקה הדמוקרטית של הפרלמנט לקואליציה (שהרכיבה את הממשלה) והאופוזיציה (שלא הוזמנה לשם) מאחדת בתוכם ייצוגים פרלמנטריים שונים כל כך, אם אינטרסים לפעמים כל כך מנוגדים שהמשא ומתן הקואליציוני מורכב בטירוף, ומסתיים בניסוח מסמך מרובה עמודים, שיכול להתחרות במורכבותן בהסכמים בין מדינות. מסמך זה מספק מענה מתואם לנושאים שנויים במחלוקת במסגרת המשמעת הקואליציונית. האופוזיציה מרבה לנצל זאת על ידי הכנסת חוקים כאלה בדיוק. זה מביך מאוד את הקואליציה, שנאלצת "לשחוט בעצמה אחד מפרות קדושות שלה" על ידי הצבעה נגד הצעת החוק, שהיה אחד מסמלי הקמפיין שלהן. אולם לאופוזיציה, מלבד הרצון להפיל את הממשלה, לרוב אין נקודות משותפות. גם כאן מציאות מייצרת דפוסים מפוארים.

כל זה דומה מאוד לצעצוע של ילדים - הקלידוסקופ. זהו צינור כזה, שבתוכו נאספים חתיכות זכוכית צבעוניות. הסתכלנו על זה כילדים, וראינו דפוסים יפים שהשתנו בכל סיבוב, ויוצרים תמונה ייחודית חדשה. מי משחק בזה עכשיו!?

בשבילנו, עולים מברית המועצות, מצב זה היה יוצא דופן ומוזר. היה לנו מודל בראש של שתי מפלגות, השמאל - הימין, כמו זה האמריקאי. לקח הרבה זמן להבין - המפה הפוליטית של המדינה צריכה להתאים לאינטרסים של העם, אחרת זו לא ממש דמוקרטיה. ואכן, במערכת של שתי מפלגות, אינטרסים רבים

מוצאים את הפתרון שלהם ברמת המפלגה. אך במפלגות יש מעט אנשים יחסית לגודל אוכלוסייה. והצבעות מפלגה לעיתים קרובות אינן משקפות את דעתם של התומכים במפלגות אלה. לא בכדי באמריקה, למשל, הפריימריז לנשיאות במפלגות נעשים פתוחים, כלומר כל מי שרוצה להצביע, יצביע.

במערכת של שתי מפלגות, אם אנו מסירים מפלגה אחת, או יותר מדויק, הופכים אותה לבלתי משמעותית, אז נקבל משטר שתחתיו כבר חיינו: "סוציאליזם ראלי של ברית המועצות" עם מפלגה אחד או, "דמוקרטיה עממית" - כך כונו משטרים כאלה במדינות מזרח אירופה, שם היו בדרך כלל 2 מפלגות, השנייה תמיד הייתה לא רלבנטית.

במדינה כל כך מגוונת, מערכת של שתי מפלגות או, אפילו, שלוש מפלגות לא תהיה הולמת, או ליתר דיוק, זה פשוט לא מתאפשר. מה שכן תאפשר באמת דומה לקלידוסקופ.

להלן מספר דוגמאות. הוצגה בכנסת ישראל הצעת חוק על האפשרות להתגבר על ההחלטות הפוליטיות של בית המשפט העליון על ידי הכנסת - רעיון שנכתב על כרזות מפלגת שלטון הגדולה ביותר. קלידוסקופ הסתובב - נוצרה קהילה חדשה שלא ניתן היה לדמיין בעבר, הצעת החוק נכשלה.

לא מזמן הובאה לכנסת הצעת חוק בדבר איסור לראש הממשלה הנוכחי (עליו יש כבר שלושה כתבי אישום) למלא את תפקידו, אשר הייתה דרישתם של רוב המפלגות שהשתתפו בבחירות. קלידוסקופ הפך את התמונה שוב ונוצרה קהילה חדשה שגם אותה לא ניתן היה לדמיין בעבר, וגם הצעת החוק הזו נכשלה.

הצגתי רק שתי דוגמאות לחודשים יולי ואוגוסט 2020, אך הצעות חוק אלה היו הבסיס למצע הבחירות של המפלגות שדחו אותן כעת. זה לא היה אמור לקרות, אבל קרה! קלידוסקופ יצר תבנית לא מתאימה לזה.

דוגמא נוספת: המאבק בנגיף COVID19. כמה שממשלת ישראל אינה עקבית! אתמול זה דבר אחד, ומחר הוא דבר אחר! כולם באינטרנט ובתקשורת מבקרים אותה על כך ובצדק! אבל החלטות הממשלה מתקבלות על ידי כל המרכיבים שלה, והם יוצרים קהילות מוזרות שבכל רגע נתון דורשות פשרה משלהן. תחת פוטין או לוקשנקו זה לא היה קורה.

והנה דוגמה נוספת בנושא זה.

מנקודת מבטה של ישראל החילונית חופש להפגין הוא קדוש ולא ניתן להגביל אותו בשום צורה שהיא, לא מסיבות רפואיות או אחרות. אך עבור האוכלוסייה חרדית, גם השתתפותה שלה בחגיגות החתונה של נכדה של אחת מרבנים החשובים ביותר, היא זכות קדושה ואינה יכולה להיות מוגבלת. ובשבילים, בעצם, לא כל כך אכפת מהזכות הדמוקרטית להפגנה, כמו שלחילונים לא אכפת מהחתונה זו או אחרת שלהם. הממשלה, שאינה יכולה לקחת בחשבון באותה מידה את שתי הבעיות בהחלטותיה, נאלצת להוציא צו לא רשמי לא לרדוף איש בחתונות דתיות צפופות ולהקל מאוד על מפגינים המפריים ללא הרף את כל הדרישות הרפואיות של הרגע.

קלידוסקופ. תמונות מוזרות, שילובים יוצאי דופן של כוחות פוליטיים, פשרות, ויתורים הדדיים והתחייבויות הדדיות אינם תוצאה של המערכת הפוליטית בישראל, אלא הרב גוניות של האוכלוסייה וזכותה לייצוג פוליטי פרופורציונלי. או דמוקרטיה ובלגן שכזה או ...? או מה? אי אפשר לדמיין דיקטטורה או משטר אוטוריטרי (כמו ברוסיה או בסין) בישראל. הבאת כולם למכנה משותף, או אפילו לשניים-שלושה, אינה נותנת תוצאה. לשם כך מספר שנים לפני הוכפל המכשול האלקטורלי, ומפלגות שלא היה להם סיכוי להתגבר עליו החלו להתאחד ברשימות משותפות לתקופת בחירות. בכנסת כל אחד מהם ממלא את תפקידו כמעט ללא תלות באחרים. לאותה מטרה, לפני עשרים וחמש שנה, התקבל חוק על בחירתו הישירה של ראש הממשלה. אבל ראש הרשות המבצעת שנבחר על ידי העם, כמו גם זה שנבחר על ידי הכנסת, זקוק לתמיכה בכדי ליישם כמעט את כל החלטות הממשלה, אך כאן מחכה לו אותו קלידוסקופ. ובכן, אלא שבמקרה של בחירות ישירות, הישארותו בשלטון יכולה להיות מוגבלת על ידי החוק, דבר שיאלץ את המפלגות המובילות להחליף את מנהיגן אחת לשמונה שנים.

זה מצב קיים, עם כל הפגמים שלו. אך זו תוצאה של מה שעם ישראל היום מיצג. ולמעשה, אם אתם לא מקבלים את הבלגן הטבעי הזה, אז אתם פשוט לא מקבלים ולא אוהבים את ישראל. ובכן, גם זה בסדר.

בואו נחזור לתחילת המאמר שלנו. בישראל, מה שקרה היום בארצות הברית לעולם לא יקרה. לא נביא איש על ברכיו לבקש סליחה פוליטית (זה קרה ברוסיה לאחר מהפכת 1917), כאן לא יסתמו את הפה, ולא יסגרו את ההזדמנות להביע את היחס שלהם לאירועים. לא נעשה תדרוכים פוליטיים במקום העבודה (קשה להאמין, אבל זה קורה במדינה החופשית ביותר בעולם, בדיוק כפי שהיה בברית המועצות). לא נשנה שמות ולא נצנזר ספרים וסרטים, לא נמחק את ההיסטוריה שלנו ולא נשמיד את המונומנטים שלנו (עם זאת, אין לנו אותם בצורה של דמויות). כל זה לא יהיה, כל זה פשוט לא יכול להיות.

קלידוסקופ שלנו ייתן מיד תבנית ההופכת את כל זה לבלתי אפשרי.

בשנה שעברה, מהומה חוליגנית של יוצאי אתיופיה על הריגה מקרית של בן בקהילתם (על ידי כדור ריקושט) הופסקה לחלוטין ביום השני ומעולם לא חודשה.

אנו עורכים "מצעדי גאווה" מדי שנה, ולאחד השרים יש נטייה מינית לא מסורתית, אך **לא ניתן לשנות את המושג משפחה** שהוגדר בתורה. בעיני חלקם פשרה זו תיראה מוזרה (באמת, מדוע לא ללכת עד הסוף?), אך זו **המוזרות שלנו**, המפתח להבנה הטמון ברב גוניות של החברה הישראלית וביכולתה לקחת אותו בחשבון.

שיווי משקל. מתינות. סובלנות. רב גוניות.

אין לנו שום אפשרות אמיתית לסיסמה דומה ל **black lives matter** או לכל **lives matter**, לא מכיוון שבחברה שלנו אין אפליה, בטח שיש. שאל על זה את האוכלוסייה הערבית, ילידי צפון אפריקה, הקהילה הרוסית! תשאלו אפילו את האוכלוסייה החרדית! כולם, פשוטו כמשמעו, כולם, יתנו לך דוגמאות לאפליה חמורה, לדעתם. אך לעולם לא תהיה לנו אפליה ממלכתית, אפליה מתקנת, פיצויים או העדפות מערכתיות. קלידוסקופ יסתובב ותמונה חדשה ומשונה, שילוב פוליטי חדש לא יאפשר לזה לקרות, מה שכן יקרה זה **מציאת פשרה סבירה שאינה מתאימה לאף אחד באופן כללי, אך אינה פוגעת משמעותית באף אחד**.

לעתים קרובות, כאשר התשוקות גוברות, אנו זוכרים מדוע בהיסטוריה של ישראל הרסו מקדשי ירושלים, המסמנים את סיומה של הממלכה היהודית? עימות! כיום אין בית מקדש בירושלים, ואפשר רק להאמין שהוא יוקם שוב מתישהו, מכיוון שהתנאים האמתיים לכך כלל אינם נראים לעין. אבל מדינת ישראל עצמה, בעצם, היא המקדש שיש להגן עליו.

יש לנו הרבה חסרונות, יש לנו בלגן, יש לנו סכסוך ערבי-ישראלי, יש לנו בעיות של בין האוכלוסיות החילוניות והדתיות - יש לנו את כל זה, ועוד הרבה בעיות אחרות! אבל כיום אין לנו שום עימות, ולמרות שזה נשמע מוזר, אפילו בין יהודים לערבים. יש לנו מגוון רחב של דעות בכל נושא שהוא. אצלנו **All lives matter**.

20.09.2020